AHMED-İ NÂMIKÎ CÂMÎ

Evliyânın büyüklerinden. İsmi, Ahmed bin Ali Nâmıkî Câmî olup, künyesi Ebü'l-Hasen'dir. Eshâb-ı Kirâmdan (r.anhüm) Cerîr bin Abdullah'ın (radıyallahü anh) soyundandır. Horasan'da yetişen evliyânın en büyüklerinden idi. Horasan'da

bulunan Cam kasabasındandır. 441 (m. 1049) senesinde doğdu. 536 (m. 1142) senesi Receb ayında vefât etti. Kabri Meşhed ile Herat arasındaki yolun tam ortasında Türbe-i Câmî bahçesindedir.

Ahmed Câmî hazretleri ümmî idi. Ya'nî okula gitmemişti. Yirmiiki yaşında iken tövbe etmek nasîb oldu. Tövbesini Sîrâc-üs-sâirîn kitabında şöyle anlatır:

"Yirmiiki yaşında idim. Allahü teâlâ bana tövbe etmeyi nasîb etti. Arkadaşlarla yiyip içerdik. Birgün içki getirmek sırası bende idi. Kırk küp içkimiz vardı. Gittim hiçbirinde şarap yoktu. Şaşırdım kaldım. Sonra merkebi alıp şarap bulunan bağ tarafına gittim. Oradaki şarapları merkebe yükledim. Merkep yürümekte inat ediyordu. Yürümesi için şiddetle dövüyordum ki, aniden bir ses işittim. "Ahmed niçin bu hayvanı incitirsin? Onu biz yürütmüyoruz. Arkadaşların özrünü kabûl etmezse, biz kabûl ederiz" diyordu. Hemen yere kapandım ve "Yâ Rabbim, tövbe ettim. Bundan sonra asla şarap içmeyeceğim. Emreyle merkep yürüsün. O insanlara mahcûb olmayayım" dedim. Merkeb yürümeye başladı. Arkadaşların yanına varıp şarabı önlerine koyduğumda, bana sen de iç dediler. Ben tövbe ettim, dedim. Yine de bana içirmek için ısrar ettiler. Aniden kulağıma yine bir ses geldi. "Yâ Ahmed! Ellerinden al, iç ve içtiğin bardaktan onlara da içir" diyordu. Hemen alıp içtim şarap bal şerbeti olmuştu. Allahü teâlânın kudreti ile şarap şerbete çevrilmişti. Orada bulunanlara tattırdım, hepsi tövbe ettiler ve dağıldılar. Dağa çıktım, uzun müddet insanlardan uzak durdum, ibâdet ve nefs terbiyesi ile meşgûl oldum. Nice seneler sonra birgün kalbime "Ahmed! Hak yoluna böyle mi giderler? Kavminden senin üzerinde hakları olan birçok insanı bıraktın" düşüncesi geldi. İnsanların arasına döndüm ve elime bir odun alıp, evvelki şarap küplerini kırmaya başladım. Köyün muhtârına beni şikâyet edip, "Ahmed delirdi. Şarap küplerini parçalıyor" demişler. Muhtâr bir adam gönderip beni evden çıkardı ve atların bulunduğu ahırda hapseyledi. Ben de ahırın bir köşesine oturup ellerimi başıma koydum ve:

"Katır, şarap küpüyle dâima döner durur.
Ey gönül! Allah için sen de gel bir defa dön"

beytini okudum. Bu sözlerimi işiten ahırdaki atlar, önlerindeki otları yemeyi bırakıp, başlarını duvarlara vurmaya başladılar. Gözlerinden yaşlar akıttılar. Ahırın bakıcıları bu hâli görüp muhtâra haber verdiler. Muhtâr da gelip beni serbest bıraktı ve özür diledi.

Ben yine dağa dönüp gittim. Nice yıllar orada kalıp, ibâdet ve tâat ile meşgûl oldum. Bir taraftan da düşünüyordum. Ba'zı kimselerin üzerimde hakları vardı. Acaba onları nasıl ödeyecektim. Bu düşünceler içindeyken, kalbime şöyle bir nidâ geldi. "Ahmed! Sen, insanı Allahü teâlâya kavuşturan yolda iyi gidiyorsun. Allahü teâlânın lütfuna ve keremine olan tevekkülün sebebiyle, O, senden alacaklı olanların borcunu, nihâyetsiz hazînesinden fazlasıyla ihsân eder. Gerçekte rızıkların hakîkî sahibi de odur..." Bundan sonra Allahü teâlâ, nihâyetsiz ihsân hazînesinden benim üzerimde hakları olanların ve bize muhabbeti olanların her birine, hergün bir batman (7692) gr. buğday verirdi. Şöyle ki, alacaklılar her sabah o bir batman buğdayı kilerlerinde bulurlardı. Bu buğday, o gün evdekilerin hepsine yeterdi. Hattâ misâfirleri gelse, onlara da yeter artardı. Bir zaman sonra, bana verilen ma'nevî bir işâret üzerine tekrar insanlar arasına döndüm ve onlara doğru yolu göstermeye başladım. Sirâc-üs-sâirîn kitabını yazdığım âna kadar 80 bin kişi elimde tövbe etti."

Ahmed Câmî'nin (radıyallahü anh) oğullarından Zâhirüddîn Îsâ, babasının elinde 600 bin kişinin tövbe ederek doğru yolu bulduklarını bildirmiştir.

Kendisine sordular ki, "Biz geçmiş velilerin kitaplarını, kerâmetlerini okuyor ve âlimlerden dinliyoruz. Ama sizde meydana gelen hâller çok azında meydana gelmiştir. Bunun sebebi hikmeti nedir?" Buyurdu ki: "Velîlerin çektiği bütün sıkıntıları çektik. Allahü teâlâ onlara ayrı ayrı verdiği kerâmetleri, ihsân ederek, Ahmed'e hepsini verdi. Her dörtyüz yılda, bir Ahmed'e böyle ihsânlarda bulunur ve bu ihsânları da herkes görür."

Nitekim Ahmed Câmî'den dörtyüz sene sonra gelen İmâm-ı Rabbânî Müceddid-i Elf-i Sânî Ahmed Fârûkî hazretlerine de Allahü teâlâ böyle ikramlar, hattâ daha büyük makamlar ihsân eylemiştir. Bu, Allahü teâlânın husûsi bir ihsânıdır, dilediğine nasîb eder. O'nun ihsânı boldur.

Huzûrunda okunan Kur'ân-ı kerîm âyetlerini, üç-dört derece tefsîr ederdi.

Ebû Sa’îd Ebü’l-Hayr hazretlerinin, ibâdet ederken giydiği bir hırkası vardı. Hattâ, bu hırkanın Hazreti Ebû Bekr’e âit olduğu, elden ele, ona kadar gelmiş olduğu da söylenirdi. Ahmed Nâmıkî hazretlerine hırkayı ulaştırması için, Ebû Sa’îd’e (radıyallahü anh) ma’nevî bir işâret gelmişti. Ebû Sa’îd’in (radıyallahü anh) oğlu Ebû Tâhir hazretleri, babasında bulunan bu mübârek hırkayı taşımak selâhiyyetinin kendisine verilmesini arzu ediyordu. Ebû Sa’îd (radıyallahü anh), keşf yoluyla oğlunun bu düşüncesini anlayıp, sizin istediğiniz bu selâhiyyeti başkasına verdiler” buyurdu. Orada bulunanlar bu sözlerle ne demek istediğini anlıyamadılar. Sonra oğlu Ebû Tâhir’e vasıyyet edip buyurdu ki: “Benim vefâtımdan çok yıllar sonra, uzun boylu, şöyle şöyle şekilde, adı Ahmed olan bir genç hânekâhın kapısından girip gelir. Sen de o zaman, talebelerin içerisinde benim yerimde oturmuş olursun. Bu hırkayı muhakkak ona teslim eyle!”

Ebû Sa’îd (radıyallahü anh) vefât edip aradan uzun yıllar geçince, Ebû Tâhir (radıyallahü anh) bir gece rü’yâsında, babası Ebû Sa’îd’in (radıyallahü anh) dostlarıyla birlikte, acele olarak bir yere gittiklerini gördü. Böyle acele ile nereye gittiklerini sordu. Ebû Sa’îd “Sen de gel! Evliyânın kutbu geliyor” buyurdu. O da acele etmek istedi. Fakat o anda uyanıverdi. Ertesi gün Ebû Tâhir (radıyallahü anh), talebelerin içerisinde babasının yerinde oturmuş idi. Babasının ta’rîf ettiği şekilde bir genç içeri girdi. Ebû Tâhir (radıyallahü anh) geleni hemen tanıdı. Ona çok izzet ve ikramlarda bulundu. Çok hürmet gösterdi. Babasının emânet ettiği hırkayı çok seviyor, bunu başkasına teslim etmenin kendisine çok zor geleceğini düşünüyordu. Bu sırada, gelen genç (Ahmed Câmi), “Ey efendim! Emânete riâyet lâzımdır” deyince, Ebû Tâhir (radıyallahü anh) buna sevinip kalktı, Ebû Sa’îd’in kendi elleriyle astığı yerden hırkayı alıp, gelen gencin sırtına giydirdi. Ahmed Câmi hazretlerine gelinceye kadar, evliyâdan 22 kişinin bu hırkayı giydikleri bildirilmiştir.

Ahmed-i Nâmıkî Câmî hazretleri uzun riyâzetler ve mücâhedelerden (nefsin isteklerini yapmamak ve nefsin istemediklerini yapmaktan) sonra, insanlar arasına dönüp, bir taraftan onlara İslâmiyeti anlatırken, diğer taraftan yüzlerce eser yazmıştır. Âlimlerin herbirisi bu kitapları çok beğenmiştir. Çok yüksek velî idi. Bütün mahlûkâta karşı çok merhametli idi. Çok cömert idi. Herkese maddî ve ma’nevî iyilik ederdi. Sıkıntısı olanlar kendisine müracaat ederlerdi.

Büyüklerden Hâce Ebü’l-Kâsım isminde biri vardı. Malı, çok, hayrı da çok idi. Dâima âlimlerin ve velîlerin hizmetlerinde bulunurdu. Geçmiş evliyânın kabirlerini ziyâret eder, mübârek rûhâniyetlerinden feyz alırdı. Hikmet-i ilâhî başına öyle bir hâl geldi ki, bütün malı elinden çıktı. Çok muhtaç bir hâle geldi. Kime gideceğini bilemiyor, kimseden birşey istiyemiyordu. Yaşlı ve zayıf olduğu için, çalışıp kazanması da mümkün değildi. Birgün sıkıntılı olarak câmide oturuyordu. Yaşlı bir zât içeri girip iki rek’at namaz kıldı. Sonra bir köşede sıkıntılı ve üzüntülü bir hâlde oturan Ebü’l-Kâsım’ın yanına gelip selâm verdi. Bu nûr yüzlü ve çok heybetli bir zât idi. Heybeti Ebü’l-Kâsım’ı kaplamıştı. Ebü’l-Kâsım, selâma cevap verdi. Gelen zât, “Niçin sıkıntılı oturuyorsunuz?” dedi. O da, içinde bulunduğu durumu anlattı. Gelen zât, “Ahmed bin Ali’yi (Ahmed Câmî’yi) tanır mısın?” dedi. Ebü’l-Kâsım, “Evet. Eski dostumdur” dedi. O zât, “Onun yanına git. O, kerâmet sahibi bir kimsedir. Senin derdine derman olur” dedi. Ebü’l-Kâsım, ertesi gün Ahmed Câmî hazretlerinin yanına gitti. Selâm verdi. Ahmed Câmî (radıyallahü anh), selâmını alıp, “Ne hâldesin?” buyurdu. O da hâlini anlattı. Ahmed Câmî (radıyallahü anh) buyurdu ki: “Kaç gündür seni düşünüyordum. Başına bir iş gelmiş olabileceğini tahmin etmiştim. Fakat sen hiç üzülme, İnşâallah, Allahü teâlâ işini kolaylaştırır. Bir çâresi bulunur. Biz de duâ edelim.” Ahmed Câmî hazretlerinin bu güzel sözleri, Hâce Ebü’l-Kâsım’ı rahatlatmıştı. Ertesi gün tekrar Ahmed Câmî’nin (radıyallahü anh) huzûruna geldi. Ahmed Câmî (radıyallahü anh) onu görür görmez: “Allahü teâlâ senin işini kolaylaştırdı. Senin bir günlük ihtiyâcın ne kadardır?” diye sordu. O da, bir günlük ihtiyâcına yetecek altın miktarını söyledi. Ahmed Câmî hazretleri, “Senin ihtiyâcını şu taşa havale eylediler. Hergün gelir ihtiyâcın kadar altını oradan alırsın” buyurdu. Hâce Ebü’l-Kâsım “Peki efendim” deyip teşekkür etti ve o taşın yanına gitti. Taşın altında bir miktar altın vardı. Onu aldı. Tekrar Ahmed Câmî’nin (radıyallahü anh) huzûruna gidip, “Efendim. Ma’lûmunuz olduğu gibi ben ihtiyârım. Çocuklarım da var. Ben öldükten sonra onların hâlleri nice olur?” dedi. Bunun üzerine, “Hıyânet etmemek şartı ile, oğullarından hangisi gelirse, o altını alır” buyurdu.

Hâce Ebü’l-Kâsım, hergün gider ihtiyâcı kadar altını alırdı. Bu hâl, vefâtına kadar devam etti. Vefât ettikten sonra uzun yıllar oğulları gelip oradan altın aldılar, içlerinden biri hıyânet edinceye kadar böyle devam etti. Biri hıyânet edince bir daha o taşın altında altın bulamadılar.

Bir zamanlar, Ahmed Câmî hazretleri Herat'a gitmek istedi. Bu haber tellâllar vasıtasıyla Herat ve civarında yayıldı. Genç-ihtiyâr bütün halk sokaklara döküldü. Herkes, kendisini görmekle şereflenmek, mübârek sözlerini duyabilmek arzusuyla yanıyordu. Bir taht yaptırarak onun üstünde oturmasını ve tahtı da omuzlarında taşımak istediklerini bildirdiler. Kabûl etmedi ise de, çok ısrar etmeleri üzerine çaresizlikten kabûl etti. O zamanda bulunan en büyük velîlerden dört kişi, tahtın kollarından tuttular. Böylece bir saat kadar gittiler. "Tahtı yere koyunuz. Size ba'zı söyleyeceklerim var" buyurdu. İndirdiler, "İrâde nedir, bilir misiniz?" diye sordu. "Siz buyurunuz" dediler, "İrâde, söz dinlemektir" buyurdu. "Böyledir" dediler. "O halde siz atlarınıza bininiz, tahtı da diğerleri taşısınlar. Biz de sizinle aynı hizada bulunmuş oluruz" buyurdu. Onlar da kabûl edip, tahtı başkalarına verdiler. Herkes bereketlenmek için tahta birkaç adım taşırlar, sonra sırayla diğerleri alırdı. Fakat, o kadar insan toplanmıştı ki, çoğuna bu sıra gelmedi. Şehre geldikleri zaman, Şeyh-ül-İslâm Abdullah-i Ensârî hazretlerinin konağına indiler.

Herat şehrinde Abdullah Zâhid isminde bir zât vardı. Senenin oruç tutması caiz olmayan beş günü hâriç, otuz senedir bütün sene boyunca oruç tutardı. Herkes tarafından tanınır, sözleri kıymetli ve dinlenir idi. Ahmed-i Nâmıkî Câmî hazretlerinin Herat'a geldiğini haber alıp, hanımına: "Elbisemi getir. Üstâd Ahmed hazretlerinin büyük velî olduğunu söylüyorlar. O gelmiş. Bakalım hâli nasıldır?" dedi. Hanımı dedi ki; "Eğer onu denemek, imtihan etmek için gidiyorsan sakın gitme ki, o senin zannettiğin gibi değildir. Eğer sohbetinde bulunmak, sözlerinden istifâde etmek niyetin var ise, git ve ne derse riâyet eyle. Eğer söylediklerine uymazsan ziyan edersin." Zâhid, "Haydi elbisemi getir! Sen böyle şeyleri bilmezsin" dedi. Elbisesini giyip, Ahmed Câmi'nin (radıyallahü anh) huzûruna gelip, selâm verdi. Ahmed Câmî (radıyallahü anh) selâmını aldı ve "Bize selâm vermeye niyet ettiğin zaman, hanımının sana ne söylediğini hatırlıyor muydun? Söz dinler misin?" buyurdu. Zâhid, "Söylenilen söz doğru olduktan sonra niçin tutmayayım, niçin söz dinlemiyeyim" dedi. Bunun üzerine buyurdu ki; "Geri dön. Falan mahalleye git Muhammed Kassâb-ı Mervezî'nin dükkânında, kenarda çengelde asılı olan kuzu etini satın al. Bakkâldan da biraz pekmez ve yağ al. Kendi elinle evine götür. Çünkü hadîs-i şerîfte; "Bir kimse kendi ihtiyâcını kendi taşırsa, kibirden uzak olur" buyuruldu. Eti pişir, tatlıyı da yanına alıp, hanımınla beraber ye. Sonra gusül eyle. Sonra, bir zamana kadar isteyip de elde edemediğin birşey varsa, gel Ahmed Câmi'ye talebe ol. Onun sözünden hiç çıkma!" buyurdu. Zâhid, bana yapamayacağım şeyleri söylüyor. Ben otuz senedir gündüz birşey yemiyorum ki, diye düşündü. Bunun üzerine Ahmed Câmî hazretleri, "Zâhid, neler düşünüyorsun? Haydi! Bunlar kolaydır. Korkma! Eğer bunları yapmak sana çok zor geliyorsa Hâce Ahmed'den (Kendisinden) yardım iste!" buyurdu. Zâhid kalktı ve Ahmed Câmî hazretlerinin söylediklerini yerine getirdi. Eti pişirdiler. Tatlı yaptılar ve yediler. Sonra hamama gidip gusledince, şehrin dört duvarı arasında bulunan şeyler kendisine keşf olunmaya, onları görmeye başladı. Sonra Ahmed Câmi'nin (radıyallahü anh) yanına geldi. Ahmed Câmî (radıyallahü anh) kendisine buyurdu ki; "Ahmed'in bunda kabahati yoktur. Eğer şehrin dört duvarı içinde olan şeylerin keşfini değil de, dünyânın dört bucağı arasında bulunan şeylerin keşfini isteseydin, elbette o da verilirdi."

Ahmed-i Nâmıkî Câmî hazretleri, Herat'ta bulunduğu sırada, birgün Abdullah-i Ensârî'nin (radıyallahü anh) konağına da'vet ettiler. Ahmed Câmi'nin hizmetçisi, yola çıkmaları için ayakkabılarını önüne koydu. Ahmed Câmî hazretleri, "Bir saat beklememiz îcâb ediyor. Bir iş var" buyurdu. Beklediler. Bir saat sonra, bir Türkmen, hanımı ve yanlarında 12 yaşlarında bulunan oğulları ile geldiler. Bu çocuğun babası dedi ki, "Efendim! Allahü teâlâ bize çok mal verdi. Bundan başka çocuğumuz yoktur. Bu da a'mâ olup gözleri görmemektedir. Her tarafı gezdirdik. Gitmediğimiz doktor kalmadı. Fakat hiç birisi bir çâre bulamadı. Biz biliyoruz ki, siz Allahü teâlâya her ne duâ ederseniz cenâb-ı Hak lütfedip kabûl eder. Eğer, çocuğumuzun göz nûruna kavuşması için duâ ederseniz çok bahtiyar oluruz. Tek gözleri açılsın, îcâb ederse bütün malımızı feda etmeye hazırız, ihsân ederseniz, lütfederseniz çok seviniriz. Eğer bu arzumuz yerine gelmezse,

üzüntümüzden mahvoluruz.” Ahmed Câmî hazretleri bu sözleri dinledikten sonra, “Nasıl olur? Ölüleri diriltmek, cild hastasını iyi etmek Îsâ aleyhisselâmın mu’cizesi idi. Bu hâlde Ahmed kim olur ki, bu hastalığın tedâvisini benden istiyorsunuz?” buyurdu. Sonra ayağa kalkıp yürümeye başladı. Biraz sonra, “Biz ederiz biz” dedi. Orada bulunan herkes bu sözü işittiler. Fakat birşey anlayamadılar. Bundan sonra hemen geri dönüp bir yere oturdu ve “O çocukcağızı bana getirin” buyurdu. Getirdiler, iki mübârek başparmağını çocuğun iki gözüne sürüp, “Azîz ve celîl olan Allahü teâlânın izni ile açılın” buyurdu. O anda çocuğun gözleri açıldı. Parlak ve görür oldu. Bundan sonra orada bulunan ileri gelenler dediler ki; “Efendim, birinci defa “Ölüleri diriltmek ve cild hastalarını iyi etmek mu’cizesi Îsâ aleyhisselâma âittir. Kendiniz için, bu yolda Ahmed kim olur ki?” dediniz. Daha sonra da “Biz ederiz biz” dediniz. Bu iki sözünüz arasındaki irtibâtı anlıyamadık. İzah buyurur musunuz?” Bunun üzerine Ahmed Camî hazretleri şöyle anlattı: “Evvelki söz kendime âit idi. Bundan başkasını diyemezdim. Ama sonradan bana şöyle ilham ettiler: “Ey Ahmed! Ölüleri, Îsâ aleyhisselâm mı diriltti? Dilsizleri ve cild hastalarını o mu iyi etti? Biz ederiz biz. Geri dön. O çocuğun gözlerinin açılması için seni sebeb kıldık.” Bu söz kalbime öyle ilham olundu ki, ağzımdan da çıkıverdi O söz ve fiillerin hepsi Allahü teâlâdan idi. Ahmed’i (Beni) sadece vâsıta kıldı.”

Birgün Herat’ta bulunan ba’zı âlimler, Ahmed Camî hazretlerine geldiler. Aralarında sohbet ederlerken, söz ma’rifet ve tevhîd konusuna gelince Ahmed Camî (radıyallahü anh), “Siz ma’rifet ve tevhîd hakkındaki sözleri taklid ile söylüyorsunuz” buyurdu. Onlar, “Nasıl olur. Bizim her birimizin zihninde, Allahü teâlânın varlığına binlerce delîl vardır. Siz ise bizim bunları taklid ile söylediğimizi söylüyorsunuz” dediler. Onlara, “Eğer her biriniz onbin delîl hıfzetse, yine mukallidsiniz” buyurdu. “Bize bu sözünüzün doğru olduğunu isbât edebilir misiniz?” dediler. O da, hizmetçiye bir leğen ve üç tane inci getirmesini emretti. Ahmed Câmî (radıyallahü anh) incileri leğendeki suyun içine bıraktı ve “Her kim sözünde sâdık ise, leğenin yanına gelip Bismillâhirrahmânirrahîm dese, bu üç inci tanesi bir tane olur” buyurdu. Onlar, “Bu şaşılacak bir şeydir” dediler. Ahmed Câmi “Siz deyiniz! Sıra bana gelince ben de söyleyeceğim” buyurdu. Onlar, sıra ile dediler. İncilerde herhangi bir değişiklik olmadı. Sıra kendisine gelince, leğen üzerine gelerek “Bismillâhirrahmânirrahîm” dedi. O üç tane inci leğen üzerinde yuvarlanmaya başladı. “Allahü teâlânın izni ile durunuz!” deyince inciler durdu. Birbirine karıştı ve deliksiz bir tane inci oldu. Hepsi hayret ettiler.

Ahmed Câmî hazretleri şöyle anlatıyor: Bir zaman nefsim benden zerdali istedi. “Bir yıl oruç tutarsan zerdali veririm” dedim. Nefsim bunu kabûl etti. Bir yıl oruç tuttum. Bir yıl, tamam olunca nefsim bana seslenip, “Ben hizmetimi bitirdim. Sen de verdiğin sözü yerine getir!” diyordu. Babamdan miras kalan bir bağım vardı. Oraya gittim. Bağda bir hayvan öldürülmüş ve karnı deşilmişti. Mi’desinde çiğnenmeden yutulan zerdaliler vardı. Onlardan bir tane alıp temizledim. Nefsim feryâd edip, “Senin bana vermeyi söz verdiğin zerdali böyle hayvan mi’desinden çıkarılan zerdali değil idi” dedi. Ben “Bu da zerdalidir. Eğer i’tirâz edersen, bunu da vermem” dedim. Nefsim kabûl etmedi. “Tek bana bunu verme! Başka birşeyde istemem dedi. Sonra birkaç tane daldan koparark elime aldım. Dostum Ebû Tâhir’in (radıyallahü anh) yanına vardım. Getirdiğim zerdalileri önüne koydum. Bana “Ahmed! Bize vakıf zerdalisi mi getirdin?” dedi. “Vakıf değildir. Kendi ağacımdan, kendi elimle toplayıp getirdim” dedim. “Vakıf zerdalisi getiriyorsun, sahibiyim diye bize veriyorsun, bizi görmüyor sanıyorsun” dedi. Ben edebsizlik olmasın diye susuyordum, içimden de Allahü teâlâya münâcaat edip, “Yâ Rabbî! Sen de biliyorsun ki, bu zerdalileri, babamdan bana miras kalan bağdaki kendi ağacımdan toplayıp getirdim. O ise vakıf zerdalisi olduğunu söylüyor. Bu işin doğrusunu onun kalbine ilham eyle!” dedim. Biraz sonra Ebû Tâhir oğlunu çağırıp, “Git, kendi süründen bir koyun getirip kes. Açlık Ahmed’in başına ve beynine vurmuş, ne söylediğini bilmiyor. Vakıf zerdalisini, kendi malı sanıyor. Çorba ve et pişirsinler” dedi. Bunlar olurken ben oturuyordum. Çorba ve eti pişirip getirdiler. Benim gönlüme, bu etten ve çorbadan yememek geldi. Çünkü helâl değildi. Sâdece kuru ekmekten yedim. Ebû Tâhir “Niçin yemiyorsun?” dedi. “Böyle hoşuma gidiyor” dedim. Israr etti. Gönlüme gelen ilhamı anlattım. Oğlunu çağırıp, koyunu nereden getirdiğini sordu. Oğlu, “Sürü uzak gitmişti. Siz acele istediğiniz için, eti falan kasabtan aldım” dedi. Kasabı çağırdılar. Kasab dedi ki, “Bu koyunu bekçi haksız olarak bir yerden almış. Bana getirdi. Ben de kestim. Yarısını bekçi alıp gitti. Diğer yarısını da, oğlunuz gelince ona sattım” dedi. Bu hâl anlaşılınca, Ebû Tâhir başını önüne eğdi. Ben de kalkıp yakında bulunan mağaraya gittim. Orada bana bir ağlama hâli geldi. “Yâ Rabbî! O etin durumunu ona gösterdin.

Zerdalinin de durumunu ona ihsân eyle” diye münâcaatta bulundum. Bu sırada Ebû Tâhir mağaraya geldi. Arkasından Hızır (aleyhisselâm) geldi ve “Ey Ebû Tâhir! Ahmed’in malına vakıf dersin. Şüpheli ete helâl dersin. Bunu kimden öğrendin? Ahmed’in mertebesi çok yüksektir” buyurdu. Ebû Tâhir o zaman mes’eleyi anlamış oldu.

Ahmed-i Nâmıkî Câmî hazretleri, Miftâh-ün-necât isimli kıymetli eserinde buyuruyor ki, “Ehl-i sünnet ve cemâatten olmanın şartları hakkında çok mes’eleler vardır. Bu mes’eleleri bilmek, namazı, orucu, haccı bilmek gibi farzdır. Bunlar öyle farzdır ki, i’tikâd doğru olup da, namazda, oruçta ve diğer ibâdetlerde bir noksanlık olursa ve bu noksanlık kasden olmazsa affedilebilir. (Eğer affolunmazsa, insan Cehenneme girse bile, sonunda yine kurtulur.) Fakat, Ehl-i sünnet ve cemâat i’tikâdında bir sarsıntı olursa, bid’at sahibi olunmuş olur. Ve bid’at sahibini de Allahü teâlâ affetmez. İ’tikâdda bid’at sahibi olan bir kimseye azâb vâcib olur. Ehl-i sünnet ve cemâat i’tikâdına çok sarılmak ve bid’atten çok sakınmak lâzımdır. Bu sözlerimizin senedlerini de bildirelim ki, söylediklerimiz boş söz zannedilmesin. Resûlullah (aleyhisselâm) efendimiz buyurdu ki:

> “Allahü teâlâ, halifelerime rahmet etsin.” Denildi ki, “Yâ Resûlallah, sizin halîfeleriniz kimlerdir?” “Sünnetimi ihyâ edenler ve onu Allahü teâlânın kullarına öğretenlerdir” buyurdu. Yine buyurdu ki: “Yâ Ebâ Hüreyre! Sen insanlara benim sünnetimi öğret ki, kıyâmet gününde senin için parlak bir nûr olsun, önce ve sonra gelenler sana gıbta etsin.” Yine buyurdu ki: “Ben insanlarla, onlar “La ilahe illallah” diyene kadar savaşmakla emrolundum. İnsanlar bunu (Kelime-i tevhîdi) söyleyince, benden kanlarını ve mallarını korumuş olurlar. Ancak İslâmiyetten doğan haklar bundan müstesnadır. Onların hesapları ise (kalblerindekini bilen) Allahü teâlâya âittir.” Yine buyurdu ki: “Ümmetim yetmişüç fırkaya ayrılacaktır. Bunların yalnız biri Cennete girecek, ötekilerin hepsi Cehenneme gidecektir.” Yine buyurdu ki: “Şefaatim, Kelime-i şehâdeti ihlâs ile söyleyen, dili kalbini, kalbi de dilini tasdik eden kimse içindir.” Bu tür haberler çoktur. Daha fazlasını söylersek söz uzar. Allahü teâlâya ve Resûlüne îmân etmiş olan mü’min ve i’tikâdı düzgün bir kimseye bu anlattıklarımız yeter. Eğer buna imânı yoksa, onun sünnet ve cemâat ile zâten alâkası yoktur. Biliniz ki, Ehl-i sünnet ve cemâatin mes’eleleri (alâmetleri) çoktur. Ama onun esâsı ve kaidesi on mes’eleye dayanır. Bu on mes’eleyi mutlaka bilmek lâzımdır.

Ebü’l-Hasen bin Ali’nin (radıyallahü anh) bildirdiği hadîs-i şerîfte, Resûlullah (aleyhisselâm); “Sünnet ve cemâat üzere olana, Allahü teâlâ her bir gün için, bin nebi sevâbı yazar ve her bir gün için, ona Cennette bir şehir bina eder. Kaldırdığı ve koyduğu her adım için ona on iyilik yazar. Cemâat ile namaz kılana, her bir rek’ati için bir şehid ecri (sevâbı) yazar.” Eshâb-ı Kirâm, (aleyhimürrıdvân) dediler ki, “Yâ Resûlallah! Bir kişinin sünnet ve cemâat, üzere olduğu ne zaman (ne ile) bilinir?” buyurdular ki; “Şu on haslet kendisinde mevcût ise (o kişinin Ehl-i sünnet ve cemâat üzere olduğu) bilinir. 1. Cemâati terk etmez, 2. Eshâbımı söz ile kötülemez, sövmez. 3. Bu ümmete (Müslüman ümmete) kılıçla karşı çıkmaz. Kılıç çekmez. 4. Kaderi tekzîb etmez(kadere inanır), imânda şüphe etmez, 6. Allahü teâlânın dininde münazaa (i’tirâz, münâkaşa) etmez, 7. Ehl-i kıble olarak ölen kimsenin cenâze namazını kılmayı terk etmez, 8. Tevhîd ehli bir kimseye günahı sebebi ile (büyük bir günah işlese bile) kâfir demez, 9. Seferde ve hazerde (mukim iken ve yolcu iken) mest üzerine meshi terk etmez, 10. İyi veya günahkâr olan İmâmın arkasında namaz kılar ve cemâati terk etmez. Bu hasletlerden birisini terkeden, sünnet ve cemâati terketmiş olur.” Gerek hadîs-i şerîfler ile bildirilen, gerek din imamlarımız tarafından Ehl-i sünnet şiârı olarak, Selef-i sâlihînden bize ulaşan bu on haslete sahip kimsenin, Ehl-i sünnet ve cemâatten olduğu anlaşılır. “La ilahe illallah Muhammedün Resûlullah” diyen kimsenin, erkek olsun kadın olsun, iyi olsun kötü olsun, mü’min olduğu kabûl edilir. Ona kız verilir ve onunla evlenilir. Ona mü’minlerden mîrâs düşer. Onun mirası da mü’minlere düşer. Ona mü’minlere âit hükümler tatbik edilir. Vefât ettiği zaman cenâze namazı kılınır. Mü’minlerin kabristanına defn

olunur. Eğer Kelime-i şehâdeti kalbi ile de tasdik ederek gönülden söyleyip ve bu hâl üzere Allahü teâlâya kavuşmuş ise, onun yeri Cennettir. Eğer kalbten söylememiş ise, münâfık olur. Zâhire göre şehâdet söylediği için, onu mü'minlerin ahkâmına tâbi tutarlar. Eğer nifak üzere Allahü teâlânın huzûruna varırsa, onun yeri derk-i esfel (Cehennemin en aşağı derecesi) olur. Şöyle ki, Nisa sûresinin 145. âyet-i kerîmesinde meâlen; "Muhakkak ki münâfıklar, Cehennemin en aşağı tabakasındadırlar (Cehennemin dibindedirler)..." buyuruldu.

Kelime-i şehâdeti söyleyen bir kimseye, töhmet (zan) ve taassub (husûmet) ile, "Mü'min değildir" demek için kimseye müsâade verilmemiştir. Nitekim Nisa sûresinin 94. âyet-i kerîmesinde meâlen; ".... Size İslâm selâmı veren kimseye. Dünyâ hayatının geçici ni'met ve menfaatine göz dikerek sen mü'min değilsin demeyin..." buyuruldu. Öyle ki, Kelime-i şehâdet söyleyenlerin hepsini mü'min kabûl etmelidir. Büyük günâhları varsa, bu sebeple kendilerine küfür ve nifak damgasını vurmamalıdır. Kendi îmânında ve onların îmânında şüphe etmemelidir. Çünkü Allahü teâlâ, günahkârları mü'min olarak isimlendirdi ve Nûr sûresi 31. âyet-i kerîmesinde meâlen; "..... Ey mü'minler! Hepiniz Allahü teâlâya tövbe ediniz ki, dünyâ ve âhıret saâdatine kavuşasınız" buyurdu: Âsîlere tövbeyi emreden (olanların îmânını kabûl eden) Allahü teâlâya muhalefet etmek uygun değildir. Allahü teâlânın bu emrinde şüphe etmek ve bunu red etmek de asla caiz değildir. Mü'minlerin sözünü ve şehâdetini red etmek ve onları yalancı zannetmek de hiç uygun değildir. Çünkü ateşperest, putperest, yahudi gibi küfür, şirk ve dalâlet ehli bir kimseden bu Kelime-i şehâdeti işiten bir mü'min bunu işittiğine dâir şâhidlik ederse, bütün İslâm kadıları, o kimsenin müslüman olduğuna hükmederler." Yine Miftâh-ün-necât isimli kitabında yazılı bir hadîs-i şerîfte, Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) Hazreti Ali'ye buyurdu ki: "Yâ Ali! Altıyüzbin koyun mu istersin, yahut altıyüzbin altın mı veyahut altıyüzbin nasihat mı istersin?" Hazreti Ali dedi ki, "Altıyüzbin nasihat isterim." Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) buyurdu ki: "Şu altı nasîhata uyarsan, altıyüzbin nasîhata uymuş olursun. 1. Herkes nafilelerle meşgûl olurken, sen farzları ifâ et. Ya'nî farzlardaki rüknleri, vâcibleri, sünnetleri müstehabları ifâ et. 2. Herkes dünyâ ile meşgûl olurken, sen Allahü teâlâyı hatırla, ya'nî din ile meşgûl ol, dine uygun yaşa, dine uygun kazan, dîne uygun harca. 3. Herkes birbirinin ayıbını araştırırken, sen kendi ayıplarını ara. Kendi ayıplarınla meşgûl ol 4. Herkes dünyâyı i'mâr ederken, sen dinini i'mâr et, zînetlendir. 5. Herkes halka yaklaşmak için vâsıta ararken, halkın rızâsını gözetirken, sen Hakkın rızasını gözet. Allahü teâlâya yaklaştırıcı sebep ve vâsıtaları ara. 6. Herkes çok amel işlerken, sen amelinin çok olmasına değil, ihlâslı olmasına dikkat et."

Ahmed Câmî hazretlerinin yazmış olduğu kıymetli eserlerden ba'zıları şunlardır:

Enîs-üt-Tâbiîn, Sirâc-üs-sâirîn, Ravdat-ül-müznibîn ve Cennet-ül-müştakîn, Bihâr-ül-hakîka, es-Sırr-ül-mektûm, Misbâh-ül-ervâh, Miftâh-ün-necât (Bu kitâb Farsçadır ve İhlâs Vakfı tarafından neşredilmiştir), Divân.

Ahmed-i Nâmıkî Câmî, Miftâh-ün-necât kitabında buyuruyor ki: Tövbe, müslüman olsun olmasın, her akıllı kimsenin ihtiyâcı olan bir şeydir. Bir iş yapan ve onun kötü olduğunu gören herkesin pişman olup tövbe etmesi vâcib olur. Tövbe etmezse, kendine zulüm etmiş olur. Allahü teâlâ Hucurât sûresi onbirinci âyet-i kerîmede meâlen buyuruyor ki; "Ey îmân edenler! Bir kavim, diğer bir kavimle alay etmesin. Olur ki, alay edilenler Allah indinde alay edenlerden daha hayırlıdır. Kadınlar da, diğer kadınlarla alay etmesinler! Olur ki, alay edilen, eğlenceye alınan kadınlar, kendilerinden daha hayırlıdırlar. Birbirinizi ayıplamayınız ve birbirinizi kötü lakablarla çağırmayınız. Bir kimse îmân ettikten sonra, fâsıklık ne çirkin bir addır. Kim ki bu menâhiden (yasak edilen şeylerden) tövbe etmezse, işte onlar zalimlerdir." insanlar ya zâlim, veya tâib

(tövbe edici) olur denildi. Tövbe etmiyen zâlimdir. Tövbe etmiyen insanlar, kendilerini zulme ve fitneye attılar. Cenâb-ı Hak ile anlaşmaya sâdık kalmadılar ve ahde vefa etmediler. Bu sebeple, insanların çoğu zâlim oldular. Tevbe sûresi 111 ve 112. âyet-i kerîmelerinde meâlen buyuruluyor ki: “Muhakkak ki Allahü teâlâ mü’minlerden nefslerini cihâda, mallarını sadaka ve infâka sarfedenlere, karşılığında Cenneti vermekle, (bunları onlardan) satın aldı ki, onlar Allah yolunda cihâd ederler, öldürürler, öldürülürler. Onlara va’d olunan Cennet haktır ki, Tevrat, İncîl ve Kur’ân’da sâbitdir. Kim ki, Allahü teâlâdan sevâb taleb ederek cihâdda ahdine vefa ederse, niyetinde ihlâs üzere olup, riya ve şöhretten kaçınırsa, Allahü teâlânın va’d-i kerîmiyle olan mübâyeaya (alış-verişe) **mesrûr** olur. Sevinin ki, bu alış-veriş sizin için büyük bir saadettir.”

“Şirk, nifak ve ma’siyetlerden (günâhlardan) tövbe edenler, Allahü teâlâya itaat edip, ihlâs ile ibâdet edenler, genişlikte de darlıkta da Allahü teâlânın ni’metlerine hamd edenler, oruç tutanlar, (ve Allah yolunda cihad edenler, ilim öğrenenler), rükû’ ve secde edenler (beş vakit namazı şartlarına uygun olarak kılanlar), iyiliği (Allahü teâlâya îmân, tâat ve Resûlullahın (aleyhisselâm) sünnetine tâbi olmayı) emredenler, kötülükten (küfür ve masiyetlerden) nehyedenler, Allahü teâlânın ahkâmının, emirlerinin hududunu koruyan ve riâyet edenler var ya, işte bu güzel sıfatlarla vasıflanmış olan mü’minleri Cennet ile müjdele.”

Tövbenin, belirli bir vakit ve şarta ihtiyâcı yoktur. Bütün insanların ise tövbeye ihtiyâcı vardır. İnsanların en iyisi enbiyâdır (nebiler ve resûllerdir). Onlardan biri de Yahyâ (aleyhisselâm) idi ki, onun hakkında âyet-i kerîmede meâlen; “O, kavminin efendisi ve nefsini şehvetten hapsedicidir.”buyuruldu (Âl-i İmrân-39). Bununla beraber yine, onlara da istiğfar vâcib olmuştur. İnsanların en üstünü olan peygamberler tövbeye ihtiyâç duyarsa, kimin haddîne düşer ki, tövbeye ihtiyâcı olmadığını söylesin. İnsanların en iyisi olan Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) buyurdu ki: “Kalbimde (envâr-ı ilâhiyyenin gelmesine engel olan) perde hâsıl oluyor. Bunun için her gün, 70 kerre istiğfar ediyorum.” Ve yine buyurdu: “Allahü teâlâya hergün yüz kerre istiğfar ediyorum.” A’râf sûresi 23. âyet-i kerîmede Allahü teâlâ meâlen buyuruyor ki; “Âdem (aleyhisselâm) ile Havva dediler ki, “Yâ Rabbî! Biz kendimize zulmettik. Eğer sen bizi mağfiret ve bize merhamet etmezsen, biz ziyan edenlerden oluruz.” Allahü teâlâ, Ahkâf sûresi 15. âyet-i kerîmede meâlen buyuruyor ki; “İnsan kırk yaşına girdiği zaman şöyle demiştir: Yâ Rabbî! Senin râzı olmadığın her şeyden tövbe edip sana yöneldim. Dînimi senin için hâlis edenlerdenim ve senin emrine mutî’lerdenim (itaat edenlerdenim).” Yûsuf sûresi 97. âyet-i kerîmede meâlen bildirildiğine göre, oğulları Ya’kûb aleyhisselâma, “Ey bizim babamız! Allahü teâlâdan bizim için günahlarımızın mağfiretini iste. Gerçekten biz günahkârlardan olduk dediler” buyuruldu.

Allahü teâlâ, Tahrîm sûresi 8. âyet-i kerîmede bütün mü’minlere hitaben meâlen buyuruyor ki; “Ey îmân edenler! İşlediğiniz günahlara, ölünceye kadar bir daha işlememek üzere nefsine nasihat eden tâibler (tövbe edenler) gibi- Allahü teâlâya tövbe edin!...” Tâiblerin (tövbe edenlerin) makamı, bütün makamların en faziletlisi ve üstünüdür. Hakîkî tâib, cenâb-ı Hak katında (indinde) bütün halkın en azîzi, en kıymetlisi ve en sevgilisidir.”

Allahü teâlâ onlar hakkında, Bekâra sûresinin 222. âyet-i kerîmesinde meâlen şöyle buyuruyor: “Allahü teâlâ, (günahlarına) tövbe edenleri ve fevahişden (pisliklerinden) temizlenenleri sever.” Tövbe, bütün mü’minlere farzdır. Nûr sûresi 31. âyet-i kerîmede meâlen; “Ey mü’minler! Hepiniz, Allahü teâlâya tövbe ediniz! Tövbe etmekle kurtulabilirsiniz” buyuruluyor. Yûnus sûresi 63. âyet-i kerîmede meâlen; “(Evliyâ) onlardır ki, Allahü teâlâya îmân edip, O’na muhalefet etmekten sakınırlar” buyuruldu. Felah ve

kurtuluşların hepsi tövbededir. Her farzın belli bir vakti vardır. Namaz, oruç, abdest, gusül, zekât, hac ve benzeri ibâdetlerin hepsinin vakitleri ve şartları vardır. O vakit gelmezse, o farz ilgili kimseye farz olmaz. Halbuki, zâhiren ve bâtınen her verdiğin nefes için tövbe ve istiğfar sana vâcib olur. İnsanların en büyüğü (iyisi, kıymetlisi) olan Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) buyurdu ki: “Ey insanlar! Allahü teâlâya tövbe ve istiğfar ediniz. Zîrâ ben, günde yüz kerre Allahü teâlâya tövbe ediyorum.” Ekseriya insanın her verdiği nefeste bir günah bulunur. Bilhassa dünyâya rağbet edenler için bu böyledir. Bunlar dünyâyı severler. Dünyâyı sevenler, her günahın başındadırlar. Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) buyurdu ki: “Dünyâya düşkün olmak, günahların başıdır.” Gerçekten bil ki, bir gündüz ve gece 24 saattir, insan, her saatte ortalama bin nefes verir. 24 saatte insandan 24000 nefes çıkar. Bu nefesleri dünyâya rağbet ve dünyâ sevgisi için verince, hepsi ma’siyet (günah) olur. Hergün onun hesabına 24000 günah yazılır. O, bunu bilmez, farketmez. Hâl böyle olunca bak ki, istiğfar (tövbe) yapmak lâzım mı, değil mi? insan tövbe edince ve tövbenin şartını yerine getirince, onun bütün nefesleri tâat (ibâdet ve sevâb) olur. Şimdi bu sermâye, eğer bu zahmete değerse, tövbenin şartını yerine getirirsin. Dinle ki, tövbenin şartı nedir? Tövbenin şartı üç şeydir. Pişmanlık, dil ile özür dilemek (istiğfar) ve beden ile günahtan kaçınmak (terk). Tövbenin aslı (kökü) bu üç şeyin hakîkatindedir. İhlâs ve doğrulukla bunları yerine getiren kimse cenâb-ı Hakkın evliyâsından bir velî olur. Sıddîklardan bir sıddîk ve ebdâllerden bir ebdâl olur. Çünkü herşeyin anahtarı tövbedir. Bütün dostlukların başı tövbedir. Nitekim hadîs-i şerîfte buyuruldu ki: “Cenâb-ı Hakka, tâib (tövbe sahibi) gençten daha sevgilisi yoktur.” O genç, kendi nefsî arzusunu kontrol altına alır, cenâb-ı Hakkın rızâsını kendi hevesine tercih eder. İşte onun kavuştuğu iyi saadet ve iyi talih budur. Hem cenâb-ı Hak indinde ve hem bütün mahlûkat nazarında onun sahip olduğu üstün (izzetli) huy budur. Gökte melekler, havada kuşlar, denizde balıklar, çöllerde, sahralarda ve denizlerde vahşî hayvanlar, aşağıda ve yukarıda bulunan bütün yaratıklar hepsi onu sever ve ona yakın olmak isterler. Onun dileğini cenâb-ı Hak yaratır, ihsân eder.

Hikâye: Fudayl bin Iyâd (radıyallahü anh), yol kesici iken tövbe etti. Malları sahiplerine geri verdi. Bir yahudi geriye kaldı, fakat Fudayl’ın ona verecek birşeyi yoktu. Yahudiye dedi ki, “Hiç malım kalmadı ki seni hoşnut edeyim, bana hakkını helâl et.” Yahudi dedi ki, “Ben, bana mal vermediğin müddetçe helâl etmemeğe yemîn ettim.” Fudayl, “Eğer benim verecek birşeyim olsaydı, seninle böyle konuşmazdım” dedi. Yahudi “Elini şu elbisenin altına sok, orada bir kese altın vardır. Onu çıkar bana ver ki, yemînim yerine gelsin de, hakkımı sana helâl edeyim” deyince, Fudayl (radıyallahü anh) elini o elbisenin altına soktu ve bir avuç altın çıkardı ve ona verdi. Yahudi dedi ki, “Bana İslâmı arzet (bildir)”. Ben Tevrat’ta okudum ki, ümmet-i Muhammed’den doğru ve ihlâs ile tövbe edenin elinde toprak altın olur. Ben senin bu söylediğinde doğru olup olmadığını bilmek istedim. Bu elbisenin altında hiç altın yoktu. Bildim ki Muhammed’in (aleyhisselâm) dîni hakdır ve senin tövben haktır (gerçektir).” Bunu söyledi ve onun elinde müslüman oldu. Bunun gibi vak’a (olay) çoktur. Tövbe, öyle herkesin değerini bileceği bir sermâye değildir. Tövbe, insanların kurtuluşudur. Gönlün hayatı ve canın besinidir (gıdasıdır). Âhıretin meyvasıdır. Mü’minin sürûrudur. Günahlar demetinin şifâsıdır. Hastaların yarasının merhemidir. Düşenlerin yapışacağı iptir. Yolunu kaybetmişlerin rehberidir. Söz dinleyicilerin işitme anahtarıdır. Konuşanların sözünün sıdkıdır. Müstekim olanların istikametinin (doğruluğunun) adımıdır. Sâlihlerin basiret nûrudur. Allahü teâlânın azâbından korkanların korkusunun istirahatıdır. Reca’ sahiplerinin ümidinin müjdecisidir. Nitekim cenâb-ı Hak, Yûnus sûresi 63. âyet-i kerîmede meâlen; “(Evliyâ) onlardır ki, Allahü teâlâya îmân edip,

O’na muhalefet etmekten sakınırlar” buyurdu. Yine Yûnus sûresi 64. âyet-i kerîmede meâlen şöyle buyurulmaktadır: “Onlar için dünyâ hayâtında (Kur’ân-ı kerîm ile), âhırette (ihsân ile) müjdeler vardır. Allahü teâlânın kelimelerinde (sözlerinde, va’dlerinde) hiçbir değişme yoktur, İşte bu müjde, en büyük kurtuluştur.”Şimdi sözün başına dönelim: Tövbenin şartı nedir? Tâib (tövbe edici) nasıl yaşamalıdır ki, tövbe makamı doğru olsun? Ve, bu sözü geçen makamlara ulaşsın. Bunları anlatalım: Tâibin önce cenâb-ı Hakkın emrini gözetip, Tövbeyi cenâb-ı Hakkın kitabında bildirdiği gibi yapması gerekir. Allahü teâlâ, Tahrîm sûresi sekizinci âyet-i kerîmede meâlen; “Ey îmân edenler! Günahlarınızdan, Allahü teâlâya tövbe-i nasûh ile (ölünceye kadar bir daha günah işlememek üzere, nefsine nasihat veren tövbe ediciler gibi) tövbe edin!...” buyurmaktadır. Rivâyet edildi ki, âyet-i kerîmede bildirilen tövbe-i nasûh, kulun geçmişte işlediği günaha pişman olması ve bundan sonra da o günaha dönmemeye kat’î olarak karar vermesidir. Yine bildirildi ki, tövbe-i nasûh dört şeyi kendinde toplar. 1. Lisan (dil) ile istiğfar, 2. Günahı işleyen a’zâ ile günahı terketmek (pişman olmak), 3. Bu günahı bir daha hiç işlemeyeceğine kat’î olarak karar vermek, 4. İnsanı günah işlemeye sevkeden kötü arkadaşlardan uzaklaşmaktır. Kalb pişman olmalı, dil duâ etmeli, yalvarmalı, a’zâ da günahdan çekilmelidir. Nasûh’un yaptığı tövbe gibi tövbe etmelidir. Üstâd İmâm Ebû Bekr Surbânî’nin (radıyallahü anh) tefsîrinde yazıyor ki, “Bu Nasûh, yol kesicilikten tövbe etmiş bir kimse idi. Tövbe edip herkesin hakkını geri verdi. Herbirini hoşnut etti. Hiç malı kalmadı. Biri gelip hakkını istedi üzerindeki peştemalı çıkardı. Orada bir akarsu vardı. O akarsuyun içine oturdu. Peştemalı o kimseye verdi. Allahü teâlâ bize bildirdi ki; Tövbeyi, Nasûh’un yaptığı gibi yapınız. Ve her alacaklınızı mümkün olduğu kadar hoşnut ediniz. Geriye kalanı, ben kendi hazinelerimden hoşnut ederim.” Her makama göre ayrı ayrı tövbe etmek lüzumunu çok iyi bilmelidir. Âsî olanın işlediği günaha tövbe etmesi lâzımdır. İtaat edenin, bu hâlini üstün (iyi) görmekten tövbe etmesi gerekir. Ayrıca, Kur’ân-ı kerîm okuyanların ucubdan (kendini beğenmekten), âlimin hasedden, doğru yolda olanın, bu hâlini kendinden bilmekten ve bütün insanların her husûsta benlik his ve düşüncelerinden tövbe etmesi lüzumu hiç unutulmamalıdır. A’zâları ile günah işleyip, sonra tövbe etmek, gözü, kulağı, dili muhafaza etmek zor değildir. Fakat böyle olmakla beraber, tâiblerin derecesine kavuşmak da kolay olmamaktadır. Zira tövbe edenin, hiçbir nefesini zayi etmemesi gerekir. Kendi gönül kıblesini, kötü işlerine bakmaya yöneltip “Ne yaptım? Söylediğim ne oldu?” gibi düşüncelerle ve insaf gözüyle hareket etmelidir. “Efendisine hizmette kusurlu olana mükâfat verilir mi? Azâbı ve cezası nasıl olur?” diye düşünüp, Cehennem azâbına düşmekten korkması gerekir. Bunları düşündükçe, nedamet ateşi gönlünde yükselip, gönlü yana ve gözleri yaşlar döke ve dili feryâd ede... Vücûdu eriye, gözünü gerekmeyeni görmekten, kulağını gerekmeyeni işitmekten, dilini söylememesi gerekeni söylemekten muhafaza ede. Kötü arkadaşı terk ede. Gidilmemesi gereken yerlere gitmekten, alınmaması gerekeni almaktan sakına. Bütün a’zâlarını, kulluk bağı ile bağlı kıla. Hoşnut edebileceği her hasmını hoşnud ede. Tam hasret ve nedametle ve kalbinde tam bir korku ile devamlı, acaba benim bu hatâ ve zulümlerim affolur mu, yoksa affolmaz mı? Bana ne muâmele yaparlar? Af mı ederler, yoksa azâb mı ederler? diye düşüne. Bir nefesini korkuyla, diğer nefesini ümidle geçire. Gece-gündüz Allahü teâlânın işiyle meşgûl ola. Her vakitte dilini Allahü teâlânın zikri ile ıslata. Bilhassa ba’zı zamanlarda yapılacak ibâdetlerin husûsiyeti vardır. Nitekim Allahü teâlâ Tâhâ sûresi yüzotuzuncu âyet-i kerîmede meâlen; “... Rabbinin (celle şânüh) tevfîk ve hidâyetine hamd edici olduğun hâlde, güneşin doğmasından önce (sabah namazını), güneş batmazdan önce (ikindi namazını), gecenin bir kısım saatlerinde (akşam ve yatsı) namazlarını ve gündüzün etrâfında da (öğle)

namazını kıl ki, Allahü teâlâ senden râzı ola” buyurmaktadır. Yine Nûr sûresi otuzaltıncı âyet-i kerîmede meâlen buyuruldu ki; “... (O mescidlerde), sabah ve akşam Allahü teâlâyı tesbih ve farz namazlar eda olunur.” Yine Bekâra sûresinin 238. âyet-i kerîmesinde meâlen buyuruluyor ki; “Farz namazları, vakitlerine, şartlarına ve erkânına riâyetle eda etmeye devam ve muhafaza edin. Hâsseten salât-ı vüstâya dikkat edin.” Salât-ı vüstâ, beş vakit namazdan birisidir ki, hangisi olduğu hakkında çeşitli rivâyetler vardır. Ba’zı âlimler dediler ki, salât-ı vustâ, beş vakit namazın içinden, hangisi olduğu bildirilmeyen birisidir ki, kadir gecesinin, Ramazân-ı şerîf ayında ve duâların red olunmadığı icabet saatinin, Cum’a gününde gizlendiği gibi, namazın hangisi olduğu da bildirilmemiştir.

İblîs aleyhillâne, nafileler vasıtasıyla tâibin farzlarını kusurlu hâle getirir. Ey insanlar kendi ahvâlinizi gözetiniz. İblîs aleyhillâne, birçok kimseleri yoldan çıkarmağa çalışmaktadır. Tâib, her vakit için yeni abdest almalıdır ki, şeytan ondan kaçsın ve onun ibâdete meyli artsın. Böylece Peygamber efendimizin (aleyhisselâm) sözü ile amel etmiş olur. Nitekim “Abdestini tazeleyen kimse için, Allahü teâlâ mağfiretini yeniler” buyuruldu. İnsan öyle olmalıdır ki, Cemâatle namazı hiç terketmesin. Cum’a’da hiç kusur etmesin. 12 kilometre bile gitmek gerekse gitmeli, ekseri hâlde evi mescid olmalı, oturunca yüzü kıbleye karşı oturmalıdır. Bakmak mecbûriyeti olan anne-baba, çocuk, hanım gibi kimseleri yoksa, sabaha kadar mescidde olmalıdır. Güneş doğup işrak vakti gelince, kalkıp 12 rek’at namaz kılmalı ki, bu Duhâ namazıdır. Eğer fevt olmuş, ya’nî kazaya kalmış bir farz namazı varsa, bu namazı kaza niyeti ile kılmalı, ondan sonra helâl rızık kesbi (kazancı) ile meşgûl olmalıdır. Başkasının nasîbi (beslenmesi) için çalışırsa, bu kesb daha iyi olur. Dünyâ niyeti varsa kazandığını dünyalığa harceder. Dünyâ niyeti yoksa, kesbi helâldir. Hesabını vereceğini ve cenâb-ı Hakkın, “Niçin yaptın? Ne yaptın?” gibi sorularına cevap vereceğini bilmelidir. Topladığı malı cenâb-ı Hakkın râzı olduğu işlere harcamalıdır. Gönlünü (kalbini) dağıtmayıp, toplamalıdır. Cömert olmalıdır. Cimriliği terk etmelidir. Namaz vakti gelince, vaktin evvelinde kalkıp namaza hazırlanmalıdır. Vaktin evvelinde mescide gelmelidir. Geçmiş namazını kaza etmelidir. Cemâat toplanınca, cemâatle namazı kılmalıdır. Mühim bir işi olmazsa, mescidde kalıp cenâb-ı Hakkı zikretmelidir, ilim sahibi değilse, bir âlimin yakınında oturup, ilim dinleyip, öğrenmelidir. Âlimlerle çok oturup kalkmalı, çok lüzumlu olmadıkça onlardan ayrılmamalıdır.

Üzerine farz olan ilimden bir mes’eleyi öğrenmesi, ona, bütün dünyâdaki kesblerin hepsinden yapacağı ve ele geçireceği altın ve gümüşlerinden daha iyi ve üstündür. Tâib ve tâib olmıyan herkese, ilim öğrenmekten daha iyi hiçbir şey yoktur, işlerin hepsi, ilim ile doğru olur ve ilimsiz hiçbir iş yapılmaz. Nitekim Resûl aleyhisselâmdan, “İşlerin hangisi üstündür” diye üç kerre suâl olundu. Her seferinde “İlimdir” diye buyurdu. Dediler ki; “Yâ Resûlallah! (aleyhisselâm) Biz size işten soruyoruz, siz bize ilimdir, buyuruyorsunuz. Hikmeti nedir?” Buyurdu ki: “Çünkü hiçbir iş, ilimsiz doğru olmaz ve onsuz hiç kıymeti olmaz.” öyle ise, tâib eziyet çekip çalışmalıdır ki, yaptığı ziyan olmasın. İlim ile meşgûl olmak gerekir, ilmin ve ibâdetin aslı iki şeyle olur. Gönül diğer şeylerden tamamen kurtulmalı ve mi’de de boş (aç) olmalıdır. İhlâs ile ibâdet de, bu ikisi ile olur. Kimin dünyâya arzu ve isteği olursa, ondan hiçbir şekilde ihlâslı bir iş zuhur etmez. Kimin mi’desi dolu (tok) olursa ve dünyâ işi yaparsa, asla nefsânî arzuları yok olmaz. Onun cenâb-ı Hakkın dergâhında haysiyeti olmaz. Nefsin arzuları, ancak, dünyâdaki mübahların fazlasından diğer insanların haramdan sakındığı gibi sakınmakla ve nefse rahatlık veren her şeyden uzak olmakla ve kötü iş, kötü yer ve kötü yârı terk etmekle ve kötü düşünce, fesatlık, buğz, hased, kin, ucub, buhl (cimrilik) gibi husûsları kalbden çıkarmakla yok olur. Her işin bir aslı vardır. Bir insanın itaatli kul

olmasının aslı dört şeyledir. Birincisi, uzun emelli olmamak, ikincisi, cenâb-ı Hakkın va'dinden emîn olmak, Üçüncüsü, cenâb-ı Hakkın taksimine, verdiğine (rızıklara) râzı olmak. Dördüncüsü, mi'deyi haramdan korumaktır. Kim bu dört şeyi muhafaza ederse ve yerine getirirse, bütün mücâhedeleri yerine getirmiş olur. Nefsini itaat altına almış olur. Nefsin hassaları işe yarar hâle gelir. Tâib bir vücut, yeni eğerlenmiş at gibidir. Eğer atın eğeri ve gemi, gerektiği gibi doğru yapılmışsa, harb yerinde her bakımdan işe yarar. Hem keşf işinde, hem ganîmette, koşmak için ve hem hezimette kaçmak için işe yarar. Eğer at, riyâzet (terbiye) ve gem görmemişse, işe yarayacağı yerde serkeşlik (huysuzluk) eder. Hem kendi kanının dökülmesine, hem de bütün süvarilerin kanının dökülmesine sebep olur. Nitekim Fir'avn'ın atı böyle yapıp, Fir'avn ile beraber suda boğularak helak oldu. İnsan, riyâzetle adam olur ve riyâzet, nefsin arzularının kahrolmasıdır. Allahü teâlâ bize nefsin arzularını kahretmeyi emretti. Nâziât sûresinin 40 ve 41. âyet-i kerîmelerinde meâlen buyuruldu ki; "Nefsini hevâ ve şehevâttan nehyeden kimsenin, menzil ve karargâhı Cennettir." Nefsinin istekleri peşinde olan kişinin vücûdu köpek misâli gibidir. Hadîs-i şerîfte buyuruldu ki; "İnsanlar, ya âlim veya müteallimdir (talebedir). Bu ikisinden olmayanda hayır yoktur." ilmi olduğu hâlde onunla amel etmiyen, nefsinin arzuları ile iş gören kimse hakkında, A'râf sûresi 176. âyet-i kerîmede meâlen buyuruldu ki: "... Bu kimsenin hâli; koğsan da, kendi hâline bıraksan da, dilini çıkartıp soluyan köpek gibidir..." öyleyse akıllı şu kimsedir ki, bu ikisinden biri ya'nî âlim veya talebe olur. İlim bilmeyen, ilim öğrensin ve bunun sıkıntısını çeksin. Böylece, Resûlullahın buyurduğu hayırsız olmasın. Nefsin hâkim olduğu vücut, köpekten daha fenâdır. Mücâhedeler ve riyâzetler, nefsi terbiye etmekte çok te'sîrlidir. Köpek terbiyecileri, azgın köpeği terbiye ederler. Köpek de, birkaç gün içinde onun emrine uyar. Av ve gösteri zamanında sahibinden ayrılmaz ve sahibine tam itaat eder. Köpek itaat eder hâle gelince, koştuğu zaman onun öldürdüğünü canlı olarak kabûl ederler. Onun yanlışını doğru olarak kabûl ederler. Avı bulamazsa, özrünü kabûl ederler. Avı bulur ve tutarsa, iltifâta mazhar olur. Yaşadığı müddetçe, bakıcıları ona hizmet eder. Birkaç gün eziyet çeken ve biraz hüner sahibi olan köpeğin hâli böyle olursa, ilim sahibi olan müslümanların hâlini düşünmelidir. İnsan, tövbe ederek nefsin arzularını yok edip, ilim ve ibâdet mücâhedesi yapınca, Allahü teâlâ da onu kendi lütuf ve kerem deryasından nasîbsiz bırakmaz. Affedilen tâib (tövbe edici), Allahü teâlânın seçtiği ve beğendiği kimsedir. Onun gönlü, cenâb-ı Hakkın nazargâhıdır. İlim öğrenip, riyâzet çekip, kendi nefsinin hevâsını terk edip, Allahü teâlânın rızâsını istemiştir, iki cihanın sahibi cenâb-ı Hakkın rahmet ve ihsânı, yarattığı bir kulundan az olmaz. Cenâb-ı Hak söz veriyor ve Şûra sûresinin 25. âyet-i kerîmesinde meâlen şöyle buyuruyor: "Allahü teâlâ kullarını, işledikleri günahlara pişmanlıkla yaptıkları tövbelerini kabûl eder ve dilediği kimsenin (büyük ve küçük) seyyiâtını (kötülüklerini, günahlarını) affeder." Yine Allahü teâlâ, Furkân sûresi 70. âyet-i kerîmede meâlen; "(Günahına) tövbe eden, Allahü teâlâya ve Resûlüne îmân eden, (İslâmın erkânı üzerine) sâlih amel işliyen kimselerin günahlarını, Allahü teâlâ sevâba tebdil eder (çevirir)" buyuruyor. Cenâb-ı Hak, tâiblere (hakîkî tövbe edenlere) bu müjdeyi vermiştir. Biz de, tövbe işinde ve cenâb-ı Hakkın râzı olduğu işlerde tembel olmayalım. Tövbe etmek se'âdet alâmetidir. Tövbe eden, tövbenin şartlarını yerine getiren, yukarıda anlattığımız vasıfları ele geçiren kimsenin geçtiği topraklar, diğer topraklara karşı övünür. O kimsenin oturduğu yer, diğer yerlere karşı övünür. Tâib, bir dereden, nehirden veya denizden geçerse, ihlâs, tövbe, safavet ve gönül sıdkı ile Besmele çekse, o sular, kıyâmete kadar onun için sevâbı ona âit olmak üzere tesbîh ve tehlîl ederler ve cenâb-ı Haktan onun için af talep ederler. Onu aydınlatan güneş, ay ve yıldızlar da, onun için istiğfar ederler. Cenâb-ı Hak, onu halkın gönlünde tatlı (sevimli) kılar. Göklerdeki melekler,

onun için istiğfar ederler. Onu, seçilmiş kimselerin gönlüne sevgili kılarlar, ölürken beşaret bulur (müjdelenir). Kabir ona Cennet bahçelerinden bir bahçe olur. Kıyâmette yüzü ak olarak haşr olur. Sırat'tan kolay geçer. Hesabı ihsân ile kolay geçer. Cennette yüksek derece bulur. Tövbe cevheri, herkesin ele geçireceği birşey değildir. O öyle bulunmaz bir incidir ki, herkes onun değerini bilemez. Tövbesi sebebiyle yüzbinlerce günahkârı affederler.

Bir kimse tövbekârların makamına ulaşamazsa, tövbeden ümidini kesmemelidir. Tâibleri kendine dost edinmelidir. Onlarla oturup kalkmalıdır ki, cenâb-ı Hakkın rızâsına muvafık (uygun) hâle gelsin. Nitekim cenâb-ı Hak, Bekâra sûresi 222. âyet-i kerîmede meâlen; "Allahü teâlâ (günahlarına) tövbe edenleri sever ve fevâhişden (pisliklerden) temizlenenleri de sever" buyuruyor. Resûlullah (aleyhisselâm) buyurdu ki: "İbâdetlerin başı hubb-i fillah (sevdiğini Allah için sevmek) ve Allahü teâlânın bütün dostlarını sevmektir." Tâiblere ve bütün mü'minlere iyilik dilemelidir. Onlara duâ etmelidir. Şundan dolayı ki, Resûlullah (aleyhisselâm) buyuruyor ki: "Bir kimse erkek ve kadın mü'minler için günde 25 kerre istiğfarda bulunursa, Allahü teâlâ, onun kalbinden gıll (kin) ve hasedi giderir. Bu günde onu, ebdâllerden yazar. Kıyâmet günü, o kimse için, bütün mü'min ve mü'minelerin hepsi, "Yâ Rabbi! O bizim için istiğfarda bulunurdu. Sen de onu mağfiret et" derler ve böyle söylemiyen bir kimse kalmaz." Yine Resûlullah (aleyhisselâm) buyuruyor ki: "Abdestli olarak uyu! Eğer ölürsen, şehîd olarak ölürsün, küçük büyük herkese hürmet göster!" Sen saadet hangisinde olduğunu bilmezsin. Tövbe ile kabre giren, annesinden yeni doğmuş gibidir. Nitekim Resûlullah efendimiz buyuruyor ki: "Tövbe eden, günah işlememiş gibi olur." Muslihlerin (ıslâh-ı nefs etmişlerin) ve tâiblerin arasında olursan ve başka hiçbir iyilik olmasa bile, sonunda sende bir nedamet peyda olur. Kendini tekdir edersin. Emîr-ül-mü'minîn Ali (radıyallahü anh) buyurur: "Pişmanlık tövbedir." İnsanlar, yaptıkları hatalı işlere pişman olurlar ve âhıret işlerine rağbet ederlerse, dünyâ işlerinden kalbleri soğur. Resûlullah (aleyhisselâm) buyurdu ki: "Bir kimse dünyâdan kaçırdığı birşeye esef ederse (üzülürse), Cehenneme bin yıllık yol yaklaşmış olur. Âhıretten kaçırdığı birşey için esef ederse, Cennete bin yıllık yol yaklaşmış olur." Bunun ma'nâsını iyi anlamalı. Aklı başa toplamalı, insaf etmeli, cenâb-ı Hakka kimse hile yapamaz. Binlerce ilim meclisini kaçırdık. Binlerce hayırlı işi kaçırdık. Biliniz, boş ve gıybet dolu sözleri kulağımız dinliyor. Hiçbirine pişmanlık duymuyoruz. Eğer bir parça ekmek bizden bir dervişe geçse veya birkaç kuruş paramız ziyan olsa, rüzgâr ağaçlarımızdan birkaç meyva düşürse veya su götürse, o kadar hasret ve nedamet çekiyoruz ki, onun üzüntüsü günlerce sürüyor. Hâlimiz ve yolumuz böyle iken, bir de kalkmış, biz salah ehliyiz diyoruz. Dünyâ (hâşâ) ma'bûdumuz olmuş. Şu hadîs-i şerîfi hiç unatma ki, böylece kalbini dünyâya yöneltmekten vazgeçip, cenâb-ı Hakka çeviresin. Peygamber efendimiz (aleyhisselâm) "Yâ Rabbî, bana rızık ver!" diye duâ eden bir köylüye rastladı. Buyurdu ki: "Ey köylü! Allahü teâlânın ezelde senin için takdîr etmiş olduğu rızkı mı istiyorsun?" (o kimse) "Evet" dedi. Bunun üzerine Resûlullah (aleyhisselâm): "Kim Allahü teâlânın kendisi için takdîr etmiş olduğu rızkı (endişe ederek) isterse, Allahü teâlâyı itham etmiş olur. Kim de Allahü teâlâyı itham ederse, kâfir olur. Sen Allahü teâlânın ihsânından iste!" buyurdu. Ama biz işi kolaya aldık ve ne söyliyeceğimizi düşünmüyoruz. Gaflet ve sefâhet atına dizgin takmışız. Bizi hep kötü arkadaşa götürmektedir. Birisi kalkıp diğer birine yardım ve hizmet etse, ona teşekkür ederler ve o kimse, ona ve evlâtlarına yardım eder. Eğer bir kimse insanların kapısından cenâb-ı Hakkın dergâhına dönerse ve tövbe ederse, binlerce insan ve cin şeytanları ortaya çıkıp onu aldatmağa çalışır. Ey temiz kalbli kimse! Ne oldu da kendini sıkıntıya atıyorsun? Bizim kayyûm olan Rabbimiz vardır ve bütün halkın rızkını vericidir. Bu dünyânın ötesinde,

âhıret vardır. Bütün dost ve düşman orada hazır olacaklardır. Orada mahcûb olma. Asıl mahcubluk kıyâmet gününde olacaktır. Esas ihsân oradaki, mahrûm kalma da oradakidir. Allah ve hesâb zorluğu korkusundan dolayı gözden çıkan bir damla yaş, dünyâ ve içindeki herşeyden daha iyidir. Nitekim Resûlullah (aleyhisselâm) buyurdu ki: “Gözleri Allah korkusundan ağlıyan kimseye, Allahü teâlâ Cehennemi haram kılar ve onu Cennete sokar. Cennette onun için iki bostan vardır” buyurdu ve “Kıyâmet gününde hesap için Allahü teâlânın huzûrunda duracağından korkarak, O’na muhalefeti terkeden ve O’na itaate yönelen kimse için, iki Cennet vardır.” (Rahmân-46) meâlindeki âyet-i kerîmeyi okudu. Onu Cennetin kısımlarından olan Âdn Cennetine indirirler, onun Cennette iki bahçesi olur, biri dünyâdan daha iyidir. Şu âyet-i kerîmede meâlen; “Kıyâmet gününde hesap için Allahü teâlânın huzûrunda duracağından korkarak, O’na muhalefeti terkeden ve O’na itaate yönelen kimse için iki Cennet vardır” buyuruldu (Rahmân-46). Nebi (aleyhisselâm) buyurdu ki: “Allahü teâlâ Mûsâ aleyhisselâma yüzbinkırk kelime (söz) söyledi. (Bu sözlerin üstünlüğü, kıymeti yanında) insanların sözlerini işitince onlara hiddetlendi. Mûsâ aleyhisselâmın Allahü teâlâ ile mükâlemesinde (konuşmasında) Allahü teâlâ ona buyurdu ki, “Yâ Mûsâ! Dünyâda iş yapanlar (amel işleyenler) içinde en çok sevdiğim kimse, zâhid olanlardır. Bana en çok yaklaşan kimse, haram kıldıklarımdan kaçınan kimsedir. Bana en çok sevgili olan âbid, bana ibâdet ederken benim korkumdan ağlıyan kimsedir.” Mûsâ aleyhisselâm dedi ki; “Yâ Rabbî! Sen onlar için ne hazırladın? Onlara karşılık, mükâfat olarak ne vereceksin?” Allahü teâlâ buyurdu ki, “Zâhidlere Cenneti mübah kılarım. Orada nereyi isterlerse oraya inerler (Diledikleri yerlere girerler, otururlar). Haramlardan sakınanlara (vera’ sahiplerine) gelince, onları hesaba çekmekten haya ederim ve onları hesapsız olarak Cennete sokarım, ibâdetlerinde benim korkumdan ağlıyanlara gelince; onlar için, hiç kimsenin kendileriyle beraber olamıyacağı (başkalarına nasîb olmayan) Refîk-ül-a’lâ (en iyi dostluk, en üstünlük) mertebesi vardır. Zîrâ, Resûl aleyhisselâm diğer bir hadîs-i şerîflerinde buyuruyor ki; “Ey insanlar! Allahü teâlâya tövbe ve istiğfar ediniz! Zira ben, günde yüz kerre Allahü teâlâya tövbe ediyorum.”

Ahmed-i Nâmıkî Câmî hazretleri, Miftâh-ün-necât isimli kıymetli kitabının son faslında buyuruyor ki; “İyi bir arkadaş, iki cihan için de büyük saadettir. Maksada çabuk ulaşmayı sağlar, insanlar birlikte yaşarlar ve arkadaşsız olamazlar. Babamız olan Âdem aleyhisselâm, en güzel yer olan Cennette bulunduğu hâlde, kendisine insan olarak bir arkadaş gerektiğini hissetti ve bunu istedi. Onun sol kaburga kemiğinden Hazreti Havva vâlidemiz yaratıldı.

İyi arkadaşa sahip olunca, çok hamd etmeli ve hep iyi kimselerle beraber bulunmalıdır ki, kıyâmette pişmanlık çekilmesin. Kur’ân-ı kerîmde bu hâl bildirilmektedir. İnsana ulaşan her felâket, kötü arkadaş sebebiyle gelir. Ondan çok uzak durmalıdır. Arkadaşın iyiliği veya kötülüğü, mutlaka, asıl, neseb, akrabalık gibi sebeblere bağlı değildir. Eshâb-ı Kehf’e yakın olup, onlardan ayrılmayan Kıtmir isimli köpek, Kur’ân-ı kerîmde onlarla beraber zikrolundu.

İyi arkadaş, insanı derekelerden (aşağılıklardan) derecelere (yükseklikliere) ulaştırır. Kötü arkadaş ise, bunun tersini yapar.

Herkes ile arkadaş olma! Konuştuğun kimselerin akıl ve anlayışlarına uygun konuş. Tekebbür etme! Sırrını kimseye söyleme! Herkesin sözüne aldanma! insanların sözlerine değil, işlerine bak! Kendi kendisine faydası olmayan kimseden çok sakınmalıdır. Nerede kaldı ki, onun başkasına fâidesi olsun. Kötü bir kimse ile arkadaş olan iyi bir kimse, eğer onu kendisine çevirip iyi yapabilirse ne a’lâ, eğer bunu yapamaz, kendisi de ona benzer ve onun gibi olursa, o zaman çok fenâdır.

Tasavvuf büyükleri, öyle zâtlardır ki, günahkâr, serseri, hırsız, bid’at sahibi, yolunu şaşırmış v.s. kimseleri kendilerine benzetir, düzeltirler. Bu Allah adamlarının, kendilerine has güzel koku ve renkleri olur. O kokuyu ve rengi tadan, onlara benzer.

Kendi zan ve kafasına göre davranarak, başkalarını düzeltmeye çalışmak, çoğu zaman fayda yerine zarar hâsıl edebilir. Bunun için çok dikkatli ve uyanık olmalı, bir kimsenin saadetine vesile olayım derken, o kimsenin -hattâ kendinin bile- felâketine sebep olmamalıdır.

Tanıştığınız, görüştüğünüz, beraber olduğunuz kimsenin iyi arkadaş mı, kötü arkadaş mı olduğunu anlamakta dikkat edilecek husûs ve ölçü şöyledir: Gördüğünüz, görüştüğünüz, beraber olduğunuz, birlikte oturup kalktığınız kimse, sizin Allahü teâlâyı hatırlamanızı ve unutmamanızı, O'nu dil ve gönül ile anmanızı sağlıyor, bunu tazeliyor ve kalbinizi uyanık tutuyorsa, işte o iyi arkadaştır. Ama beraber olduğunuz kimse, Allah korusun cenâb-ı Hakkı ve O'nun zikrini size unutturuyorsa, gerçekten bil ki, o kimse kötü arkadaştır. Ondan sakınmak elbette çok lâzımdır. (Ondan, yırtıcı arslandan kaçar gibi hattâ daha çok kaçmalıdır. Çünkü arslanın yapacağı, olsa olsa canını almaktır. Arslan insanın canını alabilir, onu öldürebilir. Fakat îmânına zarar veremez. Kötü arkadaş ise, insanın hem îmânının ve hem de canının gitmesine, onun ebedî felâketine sebeb olur."

□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□□

1) Câmi'u kerâmât-il-evliyâ cild-1, sh. 321

2) Kâmûs-ül-a'lâm cild-1, sh. 797

3) Mu'cem-ül-müellifîn cild-1, sh. 189

4) Nefehât-ül-üns trc. sh. 392

5) Tam İlmihâl Se'âdet-i Ebediyye sh. 980

6) Rehber Ansiklopedisi cild-1, sh. 122